

Nr 1294

Av herr **Wedén m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 142, angående riktlinjer för utlänningspolitiken m. m.*

(Lika lydande med motion nr 1022 i Första kammaren)

Det är en grundläggande liberal tanke att den enskilde individen själv skall kunna bestämma sin vistelseort. Han bör fritt få röra sig över territoriella gränser samt själv få bestämma var han vill bosätta sig och var han vill söka sin utkomst.

Denna grundläggande princip har ännu inte förverkligats, vare sig i vårt land eller i andra länder. Veterligen har samtliga stater bestämmelser som reglerar invandringen i avsevärd utsträckning och således inskränker möjligheten för utlänningar att invandra och bosätta sig i landet.

Invandringen till Sverige har medfört påtagliga fördelar för vårt land. De flesta invandrare befinner sig i sin mest produktiva ålder. De kan delta i arbetslivet utan någon kostnadskrävande grund- och yrkesutbildning. Detta faktum motiverar en stor generositet när det gäller språkundervisning och andra anpassningsåtgärder. Invandringen har haft en positiv inverkan på landets ekonomiska kapacitet. Ända till för några år sedan har det rått brist på arbetskraft, särskilt utbildad sådan. Utan invandrarnas insats hade denna arbetskraftsbrist blivit avsevärt större och i hög grad bromsat den ekonomiska framstegstakten. Många av våra mest framstående forskare är invandrare. Det svenska kulturlivet har stimulerats genom det kulturarv invandrarna fört med sig.

Liberalisera successivt

Sverige bör i internationella sammanhang kraftigt verka för en liberalisering av utlänningspolitiken i alla länder. Parallellt med detta bör det svenska samhället göras mera tolerant mot dem som flyttar till Sverige. Via massmedia, folkrörelser och i skolundervisningen bör spridas kunskap om och förståelse för invandrarna, deras hemland och kultur.

Folkpartiets principiella inställning till invandringspolitiken har bl. a. klargjorts genom följande uttalande av partiets riksdagsgrupp den 22 maj 1967:

Folkpartiet vill främja en utveckling mot friare ekonomiska och kulturella förbindelser över gränserna. Som ett stort och glädjande framsteg ser vi de allt intimare kontakterna mellan de nordiska staterna, kulturellt

och ekonomiskt samt genom skapandet av en gemensam nordisk arbetsmarknad. Vi anser det viktigt att vårt land genom de internationella organ där vi är representerade försöker påverka andra länder i denna liberala riktning. Det är ofrånkomligt att vår politik i viktiga avseenden måste taga hänsyn till de regler för internationella kontakter som tillämpas av övriga stater.

Det måste vara en självklar utgångspunkt att humanitära principer skall vara vägledande för vår behandling både av de politiska flyktingar som söker politisk asyl här och av de som invandrat till vårt land för att här vinna sin utkomst. På senare tid har vi sett många tragiska exempel på personer som avvisats vid våra gränser med lidanden och ekonomiska svårigheter som följd. Det måste åvila vår utlänningspolitik att genom effektiv upplysning i utvandrarländerna om förutsättningarna för invandring till Sverige och genom en human tillämpning av erforderlig lagstiftning göra allt för att förebygga sådana händelser. I detta avseende finns fortfarande brister i den nuvarande politiken.

Detta gäller också åtgärder för en god anpassning av de utläningar som givits tillstånd att invandra hit: information om svenska samhällets arbetsmarknadsförhållanden, möjligheterna till skolning och omskolning samt en snabb handläggning av frågor som måste lösas för invandrarnas inplacering i svenskt samhällsliv. Åtgärderna i detta syfte bör därför ytterligare utbyggas och förbättras.

En fullt fri invandring till Sverige — i ett skede då andra industristater begränsar invandringen — skulle leda till att en snabbt växande ström av människor från mindre lyckligt lottade länder söker sig till Sverige, särskilt när det blivit känt att de här kan påräkna en humanitär och generös behandling. En ohanterlig situation kunde uppstå t. ex. när det gäller att ordna provisoriska bostäder för denna skara av invandrare. En hård stämning mot utländsk invandring över huvud kunde växa fram och rätt snart prägla invandringspolitiken.

Allmänt humanitära skäl samt önskan att bereda trivsel såväl för invandrarna som för deras svenska arbetskamrater leder därför till slutsatsen att invandringens omfattning under rådande förhållanden måste regleras. Hänsyn bör tas till det behov av arbetskraft som uppkommer på den svenska arbetsmarknaden, så att invandringen inte leder till ökad arbetslöshet i vårt land eller får en lönedepressande verkan.

Uppoffringarna för stöd och hjälp av skilda slag åt ekonomiskt mindre utvecklade länder bör bäras av hela vårt folk och inte ensidigt drabba låginkomstgrupperna. För dessa är tvärtom en standardhöjning särskilt angelägen. Rätt planerad och genomförd bör en sådan invandringspolitik kunna bli till gagn inte blott för de länder, varifrån utvandrarna kommer, utan också för utvecklingen i vårt eget land.

Allmänt om propositionen

I propositionen fastslås, att en invandrare som kommit till vårt land har rätt att i alla sammanhang när det gäller bostad, arbete, social omvårdnad etc. kräva samma behandling som infödda svenskar. Samtidigt måste man ha uppmärksamheten riktad på att de s. k. anpassningsfrågorna inte löses

enbart genom en likabehandling, eftersom invandrarna inte har samma förutsättningar som infödda svenskar i fråga om kunskap om språk, seder, samhällsskick och institutioner.

Vidare föreslås i propositionen en serie åtgärder ägnade att möjliggöra en kontroll av invandringen. Dessa åtgärder är såsom de utformas i propositionen ganska diffusa till sin karaktär. Vi förutsätter, att precisare regler uppställs som inte ger intryck av att möjliggöra godtycke vid tillämpningen. Invandrarens rättssäkerhet kräver att det står klart för honom under vilka förutsättningar han kan påräkna arbets- och uppehållstillstånd för sig och sin familj och att dessa förutsättningar är så klara som möjligt och inte ger utrymme för olika tolkningar. Därför är det tillfredsställande att ansvaret för invandringspolitiken läggs på statsmakterna.

Anpassningsfrågornas betydelse

En mycket viktig del i hela invandringsproblematiken är anpassningsfrågorna. Det förhållandet, att dessa frågor nu befinner sig under utredning får inte innebära, att inte stor kraft redan nu ägnas åt anpassningsåtgärderna.

Den *arbetsgrupp för invandrarfrågor* inom inrikesdepartementet, som tillsattes 1966 för att kartlägga invandrarernas kulturella och sociala problem, måste fortsätta sitt arbete. Gruppen bedriver också informationsverksamhet för att klargöra för invandrarna deras rättigheter och skyldigheter i det svenska samhället. Denna verksamhet bör utvidgas och kompletteras med en upplysningsverksamhet som riktar sig till den inhemska opinionen för att göra denna mera positivt inställd till invandrarerna. Arbetsgruppen bör enligt vår mening förstärkas och inordnas i den nya centrala utlänningsmyndigheten.

Det finns också behov av förbättrade *regionala åtgärder för invandrare*. I städer och orter med många invandrare borde finnas ett informationskontor. Ett gott exempel är det invandrarkontor som Stockholms stad öppnat mittemot Centralstaionen. Det är önskvärt att invandrarna i minsta möjliga utsträckning särbehandlas i samhället. Men när det gäller personliga frågor och samlevnadsproblem är det befogat med speciella invandraruratorer som talar de vanligaste invandrar språken.

Det är inte naturligt att det enbart lämnas åt landsting och primärkommuner att ta ansvaret för sådana åtgärder. Ett samarbete bör därför etableras mellan statliga myndigheter, landsting och kommuner. Den sittande utredningen för invandrarfrågor bör behandla denna fråga med förtur.

Utbildningsfrågorna kräver också sin lösning. För en god anpassning krävs att barnen har kännedom om sina föräldrars språk och kultur. Samhällets medverkan för en utbildning av detta slag är naturlig. Den kan ske

inom grundskolans ram, men generositet bör också visas minoritetsgrupper som finner det mest ändamålsenligt att själva lösa dessa undervisningsfrågor.

Undervisningen i svenska språket samt undervisning om seder och institutioner i det svenska samhället är av ofantlig betydelse för anpassningen. Det vore synnerligen önskvärt om alla invandrare kunde erhålla en god sådan undervisning.

Det är angeläget att de invandrare som kommer till vårt land mottas på ett sådant sätt att deras anpassning till det svenska samhället underlättas. En sådan anpassning innebär inte enbart att invandrarna tillägnar sig det svenska samhällets grundläggande normer. Den förutsätter också att svenskarna och det svenska samhället har en positiv inställning till invandrarna. Det måste skapas en förståelse för de invandrare som *önskar bibehålla sitt kulturella arv*. En generös inställning från samhällets sida bör krävas när det gäller åtgärder, som gör det möjligt för invandrarna att bevara väsentliga delar av sin religion och sitt kulturarv och ge sina barn undervisning om hemlandets språk, kultur, religion och traditioner. Man bör dock hela tiden hålla det önskvärda syftet med sådana åtgärder helt klart för sig. Det gäller en ömsesidig anpassning i syfte att motverka de missförstånd och motsättningar som lätt kan uppstå när människor från skilda miljöer och kulturområden skall leva sida vid sida med varandra.

En invandrarfråga av mera speciell natur, som behöver uppmärksammas är de flyttande *zigenarnas situation*, som är ett internationellt problem av stor omfattning. Sverige bör enligt vår uppfattning uttala sig berett att i internationella organ medverka till att denna fråga löses på ett tillfredsställande sätt.

Bostadsfrågan

Invandrarnas bostadsfråga är ett svårlöst problem. För att undvika att immigranterna tvingas bosätta sig i utdömda lägenheter, bör man i enlighet med vad som föreslås i propositionen kunna ha möjlighet att uppställa ordnade bostadsförhållanden som villkor för invandringen. Vad som då bör krävas är en bostadsstandard som är jämförlig med den som en inte obetydlig del av de svenska familjerna lever under. Vad som skall förhindras är att invandring minskar möjligheterna att komma till rätta med slumförhållanden. Detta behöver dock inte innebära att man inte visar generositet i synnerhet mot de immigranter som är bosatta här och önskar ta sina anhöriga till vårt land.

De nordiska invandrarna omfattas inte av propositionens förslag, eftersom vi har en helt gemensam arbetsmarknad i Norden. Det betyder, att 2/3

av invandrarna till vårt land — mest finska medborgare — inte omfattas av någon invandringskontroll. Erfarenheten visar att en stor del av dessa nordiska invandrare tvingas bo under miserabla förhållanden. Invandrarernas bostadsfråga löses därför inte genom att en minoritet av invandrare måste ha sin bostadsfråga ordnad i förväg. Andra åtgärder krävs också för att komma till rätta med problemet på ett humant sätt för invandrargruppen som helhet (inberäknat potentiella invandrare): en upplysning i Finland och andra utvandrarländer om de svåra förhållandena på den svenska bostadsmarknaden och kraftfulla åtgärder för att över huvud taget förbättra bostadsförhållandena i Sverige.

Speciella invandrargrupper

Vissa undantag är motiverade från kravet att man skall ha arbetstillstånd före inresa i Sverige. Det gäller människor som tagit sin tillflykt till vårt land och som av humanitära och politiska skäl bör tas emot här. Dessa bör omedelbart få provisoriskt arbetstillstånd. Dessutom bör större generositet med arbetstillstånd visas dem som vid inresa till Sverige saknat sådant tillstånd men som uppenbarligen kommit in i landet utan avsikt att kringgå bestämmelsen om att man skall ha arbetstillstånd på förhand.

En speciell situation uppstår för de grupper av människor som tvingas ta sin tillflykt till landet av speciella orsaker. Det kan gälla politiska flyktingar som önskar söka asyl här. Det kan också gälla människor som under en obestämd tid i Sverige önskar avvakta hur en orolig situation i hemlandet utvecklar sig. Ytterligare ett exempel på en sådan grupp av människor är de som av samvetsskäl eller politiska orsaker deserterat från militärtjänst i land som befinner sig i krig.

Erfarenheten visar att särskilt de som ej söker asyl i Sverige utan som här under en obestämd tid önskar avvakta att förhållandena i hemlandet normaliseras så att de utan risk kan återvända dit möter särskilda problem vid sin vistelse här. För sådana grupper och människor är den nödvändiga anpassningen till det svenska samhället ett problem av annan karaktär än för regelrätta invandrare. Detta bör uppmärksammas. För att möjliggöra en nödvändig anpassning kan krävas särskilda kurativa insatser.

En grupp av människor som enligt vår mening i propositionen getts en snäv behandling är "flyktingar i andra hand", d. v. s. folk som av politiska eller andra skäl flytt från sitt hemland och fått politisk asyl i annat land än Sverige. Sådana människor föreslås inte få tillåtelse att invandra till Sverige annat än genom kollektiva överföringar av särskilt utvalda flyktingar. Vår uppfattning är att en person, som kan göra troligt att han önskat ta sin tillflykt till vårt land men som inte kunnat fly direkt hit, utan

först måst söka sig till ett annat land och där fått politisk asyl, bör kunna tas emot i Sverige på samma villkor som om han hade flytt direkt hit.

Speciella åtgärder

Av väsentlig betydelse är att tillståndsfrågorna får en snabb behandling. Viktigt vore också en samordning av arbets- och uppehållstillstånd. Enligt vår uppfattning bör man vidare undersöka möjligheterna att ta bort bostadsanmälan, i varje fall för den som mera stadigvarande vistas i landet. Om det inte bedöms möjligt att helt ta bort bostadsanmälan, bör man i varje fall utfärda föreskrifter om att åtal inte skall väckas vid ursäktliga förseelser mot kravet på bostadsanmälan.

Vi förutsätter att bestämmelserna i propositionen om familjemedlemmars rätt att komma in i landet preciseras för att i görligaste mån undvika osäkerhet i enskilda fall. Bestämmelserna bör ges en generös utformning med tanke på att familjebegreppet i länder med andra kulturmönster ofta är vidare än vad som är fallet i vårt land.

Det bör undersökas om det finns behov av en lagstiftning som garanterar alla människor lika rätt till tillträde till allmänna lokaler.

Slutligen kan det finnas behov av vissa administrativa föreskrifter för verk och myndigheter, domstolar m. fl.

Anslagen får och skall användas för att täcka kostnader för översättning av brev, tolkhjälp etc.

Tolk — liksom självfallet juridiskt biträde — skall av samhället alltid ställas till förfogande åt dem som tas av polisen för att de saknar arbets- och/eller uppehållstillstånd.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställer vi,

1. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

A. om förslag till nästa års riksdag om en samordning av Arbetsgruppen för invandrarfrågor och den nya centrala utlänningsmyndigheten;

B. att bestämmelserna om kontroll av invandringen ges en mera preciserad utformning så att osäkerhet vid tillämpningen undviks;

C. om samordning, förenkling och snabbare behandling av tillståndsärenden; samt

2. att riksdagen i övrigt beaktar vad i motionen anförts.

Stockholm den 12 november 1968

Sven Wedén (fp)

Bertil Ohlin (fp)

Gösta Sterne (fp)

Stig Stigmarker (fp)

Thorvald Källstad (fp)

Eric Nelander (fp)